

# Rafał Sielaczek

---

## Edukacja jako narzędzie integracji cudzoziemców

---

Kultura i Edukacja nr 3, 129-138

---

2008

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej [bazhum.muzhp.pl](http://bazhum.muzhp.pl), gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach  
dozwolonego użytku.



*Rafał Sielaczek*

## **EDUKACJA JAKO NARZĘDZIE INTEGRACJI CUDZOZIEMCÓW**

---

Struktura narodowościowa współczesnego społeczeństwa polskiego znacznie różni się od większości społeczeństw zachodnioeuropejskich, które charakteryzuje wielokulturowość i wieloetniczność. W Polsce zjawisko to jest prawie nieobecne ze względu na niemalże zupełną etniczną homogeniczność społeczeństwa, czego konsekwencją jest dominacja kultury polskiej nad kulturami grup mniejszościowych. Wynika to zarówno z powojennych przesunięć granic, jak i ruchów przesiedleńczych oraz repatriacyjnych po II wojnie światowej. Na zmianę obrazu społeczeństwa polskiego nie ma wpływu imigracja ekonomiczna zapoczątkowana w latach dziewięćdziesiątych XX wieku. Napływ imigrantów do Polski jest nadal zjawiskiem marginalnym. Według Głównego Urzędu Statystycznego, imigranci w naszym kraju stanowią poniżej 1 procenta obywateli. Dla porównania skali imigracji, cudzoziemcy w niektórych państwach Unii Europejskiej stanowią nawet ponad 30 procent społeczeństwa<sup>1</sup>. Wynika to z faktu, iż Polska, zdaniem Agnieszki Weiner z Centrum Stosunków Międzynarodowych, należy nadal do państw „oczekujących na imigrację”<sup>2</sup>. Dynamiczny rozwój polskiej gospodarki połączony z rosnącym zapotrzebowaniem na siłę roboczą, a także przynależność naszego

---

<sup>1</sup> Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do Spraw Uchodźców [www.unhcr.pl/publikacje/zobcejziemi/nr21/integracja.php](http://www.unhcr.pl/publikacje/zobcejziemi/nr21/integracja.php) (z dn. 28.05.2007).

<sup>2</sup> A. Weiner, *Polityka migracyjna Polski w latach 1990–2003 – próba podsumowania*, Centrum Stosunków Międzynarodowych, s. 2, [www.csm.org.pl/?s=page&id=26&mid=9&sid=9](http://www.csm.org.pl/?s=page&id=26&mid=9&sid=9) (z dn. 09.09.2007).

państwa do struktur Unii Europejskiej są czynnikami, które wpływają na stopniowy wzrost atrakcyjności Polski dla imigrantów ekonomicznych. Zasadne wydaje się zatem stwierdzenie, iż obecnie możemy oczekiwać na drugą, po latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku, falę imigracji ekonomicznej.

Uwzględniając prognozowane zwiększenie fali imigracyjnej napływającej do Polski, należy już teraz postawić kilka istotnych pytań dotyczących przygotowania naszego kraju na przyjęcie cudzoziemców. Pytania dotyczą zarówno kierunku zmian w polskiej polityce migracyjnej, wyboru określonej strategii i narzędzi integracyjnych oraz kogo, tak naprawdę, działania integracyjne mają dotyczyć? Uwzględniając obecny kształt polskiej polityki migracyjnej, należy zastanowić się nad realnymi metodami rozwiązania kwestii integracji cudzoziemców przebywających w Polsce. Wobec braku na chwilę obecną jakiegokolwiek systemu integracyjnego, jedynym realnym, a poza tym skutecznym rozwiązaniem tego problemu jest przyjęcie strategii integracyjnej opartej na edukacji cudzoziemców w polskich szkołach. System szkolnictwa jest, moim zdaniem, w stanie realizować funkcję integracyjną poprzez nieograniczony, nieodpłatny i powszechny dostęp do edukacji cudzoziemców podlegających obowiązkowi szkolnemu.

Stawiając tę tezę, kieruję się funkcjami ukrytymi procesu edukacyjnego – socjalizacją wtórną, której zadaniem jest nabycie przez socjalizowane jednostki odpowiednich kompetencji do sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie. W tym przypadku szkoła staje się instrumentem transmisji kultury polskiej. Dla Polski, jako państwa przyjmującego, istotne jest, aby uczniowie wywodzący się ze środowisk imigranckich nabyli określone, przynajmniej minimalne kompetencje kulturowe, tj. znajomość języka polskiego jako języka urzędowego, umiejętność funkcjonowania w instytucjach publicznych, wyuczenie i zrozumienie funkcjonujących w społeczeństwie ról społecznych. Umiejętności te gwarantują, przynajmniej w podstawowym stopniu, ograniczenie izolacji oraz marginalizacji tych jednostek. Edukacja imigrantów w polskich szkołach umożliwi im osiągnięcie, dzięki zdobytym kompetencjom kulturowym i zawodowym, względnego sukcesu życiowego, a przede wszystkim wyższej niż ich rodzice pozycji społecznej w polskim społeczeństwie.

Za zastosowaniem takiego rozwiązania, w kwestii integracji cudzoziemców, przemawia obserwowalna bierność władz polskich w tworzeniu sprawnego systemu prawnoinstytucjonalnego regulującego zjawisko migracji – polityki migracyjnej. Uważam za uzasadnione stwierdzenie, iż w ciągu niemalże 20 lat funkcjonowania suwerennego, demokratycznego państwa polskiego nie udało się wypracować spójnego systemu polityki migracyjnej. W polskich realiach określenie polityka migracyjna sprowadza się w zdecydowanym stopniu do restrykcyjnych regulacji

prawnych, określających wyłącznie warunki wjazdu i przebywania na terenie Rzeczypospolitej cudzoziemców. Cechą polskiej polityki migracyjnej przede wszystkim jest jej asymetryczność, tj. rozwinięcie unormowań prawnych obejmujących jedynie wjazd i przebywanie cudzoziemców na terytorium Polski. Brak jest natomiast jakichkolwiek systemowych rozwiązań, których cel powinien polegać na regulacji ruchów migracyjnych i niwelowaniu skutków masowego odpływu obywateli polskich poza granice kraju. Skupienie się na normatywnej stronie zjawiska imigracji zaowocowało brakiem działań w sferze polityki integracyjnej i polityki społecznej skierowanej do imigrantów ekonomicznych.

Problem migracji niestety nie funkcjonuje w polskim dyskursie publicznym, nie jest również poruszany przez elity polityczne. Brak debaty na ten temat jest w Polsce poważnym problemem, rzutującym na jakość i funkcjonalność przyjętych rozwiązań prawnych. Obranie określonej doktryny migracyjnej determinuje kierunek kształtowania się ustawodawstwa regulującego zjawisko migracji. Wyraźne określenie doktryny migracyjnej sprzyja stworzeniu spójnego systemu instytucjonalno-prawnego kształtującego zjawisko napływu i pobytu cudzoziemców na terenie państwa przyjmującego. Jest także warunkiem koniecznym regulacji ruchów migracyjnych, których efektem ma być dążenie do nieujemnego bilansu migracji. Natomiast w kwestii imigracji oznacza zarówno regulację zjawiska napływu cudzoziemców, na przykład poprzez otwarcie rynku pracy w sytuacji deficytu siły roboczej, jak i objęcie imigrantów przebywających na terytorium państwa programami polityki społecznej oraz stworzeniem strategii integracyjnych.

W przypadku polskim jedyną grupą cudzoziemców objętą jakimkolwiek programem integracyjnym są uchodźcy i azylanci oraz cudzoziemcy starający się o nabycie takiego statusu. W stosunku do pozostałych cudzoziemców przebywających na terenie Polski nie są prowadzone żadne działania integracyjne. Ten stan, spowodowany zarówno brakiem środków finansowych, jak i małą skalą zjawiska, wymaga zmiany i naprawy, gdyż zaniechania w tej dziedzinie mogą prowadzić do poważnych problemów społecznych, których skrajnym przykładem jest imigrancka rewolta przedmieść paryskich z 2005 roku. Zauważmy, iż wywołane zamieszki były właśnie reakcją na fatalną politykę migracyjną władz francuskich, doprowadzającą do wykluczenia imigrantów ze społeczeństwa, do biedy i bezrobocia. Była to również odpowiedź na istniejącą w społeczeństwie francuskim jawną i ukrytą dyskryminację imigrantów.

Analizując problem integracji cudzoziemców, warto w tym miejscu posłużyć się typologią cudzoziemców zaproponowaną w artykule *Ormianie – pokolenie 1,5* przez Tomasza Marciniaka. Wyróżnia on zasadnicze typy cudzoziemców w opar-

ciu o klasyfikację generacyjną w stosunku do imigrantów ormiańskich<sup>3</sup>. Uważam za stosowne użycie tych kategorii jako pewnych typów uniwersalnych, gdzie kategoria „pokolenie 1” obejmuje cudzoziemców przybyłych do Polski w wieku produkcyjnym, natomiast „pokolenie 1,5” to młodzież przybyła do Polski jako dzieci i ze względu na wiek podlegająca obowiązkowi kształcenia. Pomiędzy tymi typami istnieją zasadnicze różnice jakościowe, warunkujące przebieg procesu integracji z polskim społeczeństwem.

Obserwując skutki realizowanej przez polskie władze polityki migracyjnej, okazuje się, iż brak sensownych rozwiązań prawnych dotyczących integracji cudzoziemców w Polsce doprowadził do zmarnowania potężnego potencjału intelektualnego pierwszego pokolenia imigrantów. Posiadane wykształcenie zdobyte w innym kraju, w dodatku nieoparte podczas pobytu w Polsce praktyką, nie daje odpowiednich kompetencji do pracy „w zawodzie”. Zjawisko to dotyczy przede wszystkim cudzoziemców posiadających wykształcenie wyższe. Mówiąc bardzo brutalnie, to pokolenie, zarabiające najczęściej na bazarach, jest już stracone dla polskiego rynku pracy, ale nie dla społeczeństwa polskiego.

Natomiast elementem wspólnym dla przedstawicieli „pokolenia 1,5” jest socjalizacja wtórna przebiegająca w środowisku kulturowo odmiennym od środowiska socjalizacji ich rodziców, w tym wypadku środowisku polskim. Konsekwencją tego jest bilingwizm, multikulturalizm, a także, co najważniejsze, integracja, a nawet asymilacja ze społeczeństwem polskim. Jednakże należy zwrócić uwagę na fakt, iż zjawisko to dotyczy jedynie cudzoziemców, którzy są przykładem tzw. „sukcesu edukacyjnego”. Zdobyli oni satysfakcjonujące wykształcenie – najczęściej wyższe, biegle, na poziomie idiomatycznym, posługują się językiem polskim, a także funkcjonują najczęściej w dwóch środowiskach: polskim oraz imigranckim, stanowiąc pomost pomiędzy nimi. Posiadają odpowiednie kompetencje, by osiągnąć wyższy niż ich rodzice status społeczny. Osiągnęli sukces pomimo braku w polskich szkołach realnych instrumentów wspierających naukę uczniów-imigrantów.

Pamiętajmy jednak, iż ścieżka edukacyjna cudzoziemca w Polsce rzadko zwięźczona zostaje zdobyciem wykształcenia wyższego. Tomasz Marciniak, badający społeczność imigrantów ormiańskich w Polsce, wskazuje w swych badaniach zarówno na przypadki „sukcesu edukacyjnego” Ormian, jak i na niepokojące zjawisko niepodjęcia edukacji przez młodzież ormiańską przebywającą w Polsce. Problem ten wynika zarówno ze złych przepisów prawa dotyczących przyjmowa-

---

<sup>3</sup> T. Marciniak, *Ormianie. Polskie pokolenie 1,5 [w:] Tożsamość i przynależność. O współczesnych przemianach identyfikacji kulturowych w Polsce i Europie*, M. Kempny, G. Woroniecka, P. Załęcki (red.), Toruń 2008.

nia cudzoziemców do polskich szkół, nieuregulowanego statusu pobytu rodzin ormiańskich w naszym kraju, jak i poczucia tymczasowości i braku stabilizacji spowodowanych niesprzyjającymi przepisami normującymi pobyt imigrantów w Polsce<sup>4</sup>.

Problem niepodjęcia nauki przez młodzież ormiańską jest o tyle istotny, gdyż właśnie Ormianie, obok Wietnamczyków, wykazują tendencję do stałego osiedlenia się w Polsce. Dążą do przynajmniej funkcjonalnej integracji z polskim społeczeństwem. W przypadku uczniów wywodzących się z tych dwóch społeczności imigranckich zauważalne jest ich szczególne dążenie do podjęcia edukacji w polskich szkołach. Potwierdzają to badania prowadzone wśród przedstawicieli tych społeczności<sup>5</sup>. Edukacja w polskich szkołach przez imigrantów z Armenii i Wietnamu postrzegana jest przez nich jako główna droga awansu społecznego, jako szansa na wyjście z marginalizowanej społeczności imigranckiej.

Za wyznacznik udanej integracji cudzoziemca ze społeczeństwem można uznać znajomość języka państwa przyjmującego, dążenie do edukacji oraz sprawne funkcjonowanie na rynku pracy. Te trzy elementy wpływają bowiem w największym stopniu na częstotliwość kontaktów społecznych imigranta z osobami spoza jego grupy etnicznej, zapobiegają izolacji i marginalizacji. Zauważmy, iż integracja jest procesem samoczynnym. Zachodzi wówczas, gdy stworzone zostaną sprzyjające warunki wymuszające bądź umożliwiające kontakty cudzoziemców z ludźmi spoza własnej grupy etnicznej. Racjonalna wydaje się zatem taka zmiana polskiego prawa, dzięki której stworzone zostaną sprzyjające warunki dla integracji cudzoziemców.

Podstawowym zadaniem stojącym przed naszym krajem w kwestii imigracji jest liberalizacja prawa. Eliminacja zjawiska nielegalnego pobytu stanowić będzie dobry punkt wyjścia w przygotowaniu systemowych rozwiązań w kwestii integracji cudzoziemców z polskim społeczeństwem. Należy zlikwidować zjawisko nielegalnego pobytu imigrantów w Polsce poprzez wprowadzenie kolejnej, tym razem powszechnej abolicji migracyjnej umożliwiającej legalizację pobytu dla osób przebywających w naszym kraju nielegalnie. Zastosowanie tego instrumentu prawa doprowadzi do likwidacji szarej sfery migracyjnej, w której funkcjonują przebywający nielegalnie cudzoziemcy oraz da możliwość objęcia tej grupy ochroną prawno-socjalną. Umożliwi również oszacowanie liczby imigrantów, co pomoże w stworzeniu długofalowej i skutecznej strategii działania w kwestii imigracji.

<sup>4</sup> T. Marciniak, op.cit.

<sup>5</sup> Por. T. Halik, E. Nowicka, W. Połec, *Dziecko wietnamskie w polskiej szkole. Zmiana kulturowa i strategii przekazu kultury rodzimej w zbiorowości Wietnamczyków w Polsce*, Warszawa 2006 oraz T. Marciniak, op.cit.

Postulowana strategia integracyjna zakłada, wobec braku systemu integracji cudzoziemców, swego rodzaju „otwarcie” szkół polskich dla cudzoziemców. Rozwiązanie to dotyczyć miałyby zarówno cudzoziemców o uregulowanym statusie pobytu w Polsce, jak i przebywających w Polsce nielegalnie. Postulowane „otwarcie” polskich szkół na uczniów-imigrantów musi pociągnąć za sobą szereg istotnych zmian w polskim ustawodawstwie regulującym funkcjonowanie cudzoziemców na terytorium Polski. Oczywiście realizowana dotąd polityka migracyjna zakłada możliwość edukacji cudzoziemców w polskich szkołach na zasadach odpłatności lub zwolnienia z niej w określonych warunkach. Jednakże prawo to dotyczy jedynie cudzoziemców o uregulowanym statusie pobytu na terenie naszego kraju oraz osób występujących bądź posiadających azyl lub status uchodźcy<sup>6</sup>. Uważam, że powyższe regulacje powinny ulec zmianie i obowiązkiem szkolnym powinny zostać objęte wszystkie osoby, które nie ukończyły osiemnastego roku życia, a przebywają przez dłuższy czas na terenie Polski.

W tym miejscu pojawia się problem dotyczący możliwości podjęcia nauki w polskiej szkole przez cudzoziemców przebywających w Polsce nielegalnie. Niestety, w chwili obecnej polskie przepisy regulujące zasady edukacji cudzoziemców takiej możliwości nie przewidują. Co gorsze, ze względu na brak jakichkolwiek statystyk dotyczących liczby nielegalnych imigrantów przebywających w naszym kraju, niemalże jest niemożliwym oszacowanie skali zjawiska niewypełniania przez cudzoziemców w wieku szkolnym obowiązku nauki. Moim zdaniem, obowiązki szkolnemu może podlegać nawet kilkanaście tysięcy imigrantów w Polsce. Pojawia się zatem pytanie: jaki procent tej liczby stanowią cudzoziemcy w wieku szkolnym, których rodzice z obawy przed ujawnieniem, nie posyłają swoich dzieci do szkoły? To pokazuje, jak istotne są poważne zmiany w polskim prawie dotyczącym edukacji cudzoziemców w Polsce, połączone z nadaniem szkole nowej funkcji integracyjnej.

Niestety, w chwili obecnej cudzoziemcy w Polsce, nawet o uregulowanym statusie, spotykają się z szeregiem utrudnień formalnych związanych z ich edukacją w polskich szkołach. Do problemów tych zaliczyć można przede wszystkim ograniczenie prawa do bezpłatnej edukacji. Czesne, jakie muszą płacić obcokrajowcy uczący się w polskich szkołach, oraz nieprecyzyjne przepisy regulujące przyjęcie ucznia-obcokrajowca do polskiej szkoły publicznej, stanowią poważną przeszkodę w dostępie do edukacji. Efektywność postulowanego przeze mnie rozwiązania zakłada bezpłatny dostęp cudzoziemców do edukacji, a także objęcie tej grupy

---

<sup>6</sup> Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 (tekst jednolity: Dz.U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 ze zmianami).

uczniów systemem stypendialnym. Natomiast w kwestii realizowania obowiązku szkolnego należy odejść od zasady zameldowania na terenie gminy, która stanowi podstawę kontroli realizowania przez osoby zamieszkujące w obwodach szkolnych obowiązku szkolnego, na rzecz zasady przebywania cudzoziemców na terenie obwodu szkolnego. Stanowić to będzie znaczne uproszczenie procedur przyjęcia ucznia-immigranta do szkoły, a także stworzy możliwość edukacji dla cudzoziemców przebywających nielegalnie, którzy z obawy przed deportacją nie posyłają swoich dzieci do szkoły.

Należy zaznaczyć, iż niedopuszczalny jest pomysł tworzenia odrębnych klas dla obcokrajowców w dużych skupiskach imigrantów, którymi najczęściej są największe miasta Polski. Utworzenie takich klas nie przyczyniłoby się do adaptacji tych dzieci do funkcjonowania w polskim społeczeństwie. Przyczyniłoby się raczej do swoistej gettoizacji, marginalizacji. Dzieci obce kulturowo, pochodzące z innego kraju, muszą prócz języka polskiego przyswoić sobie zasady i normy funkcjonowania w polskim społeczeństwie, nawiązywać kontakty towarzyskie z osobami spoza własnej grupy etnicznej. Odrębne klasy językowe nie realizowałyby zadania szkoły, jakim jest przystosowanie do sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie polskim.

Wprowadzenie powszechnego dostępu do edukacji dla cudzoziemców wymaga nie tylko poważnych zmian w polskim prawodawstwie, ale i w obowiązujących w polskich szkołach programach nauczania. Niedostosowanie programów edukacyjnych do uczniów odmiennych kulturowo, językowo wpływa negatywnie na proces edukacyjny cudzoziemców. Zasadniczym problemem jest w tym przypadku częsta, nawet na poziomie podstawowym, niekompetencja językowa uczniów-immigrantów i ich rodziców. Wypracowanie metod komunikacji, pomiędzy takimi osobami a nauczycielami, jest jednym z podstawowych warunków sprawnego funkcjonowania ucznia w szkole oraz warunkuje pozytywny przebieg jego edukacji. Zatem priorytetem, we wdrażaniu systemu integracji opartego na edukacji, powinno zostać stworzenie programu edukacji językowej cudzoziemców. Uczeń nie znający języka polskiego powinien mieć obowiązek uczęszczania, poza zajęciami obowiązkowymi wynikającymi z programu nauczania, na dodatkowe lekcje języka polskiego. Istotne jest również stworzenie ogólnopolskiej sieci kursów językowych przy szkołach publicznych dla rodzin imigranckich. Tego typu kursy nie tylko umożliwiłyby nabycie przez cudzoziemców przynajmniej minimalnych kompetencji językowych, ale również, wzbogacone o treści kulturowe, stałyby się pierwszym krokiem ku integracji przedstawicieli społeczności imigranckich.

Dla przyjmowanych do polskich szkół dzieci obcokrajowców bardzo ważne jest również zniwelowanie deficytów edukacyjnych wynikających z różnic programo-



wych, jakie istnieją pomiędzy szkołą polską a szkołą kraju rodzinnego. Problem nadrobienia różnic programowych daje się stosunkowo łatwo rozwiązać, jeśli nie doszło do dłuższej przerwy w edukacji. Niezmiernie trudna w takich przypadkach jest ocena kompetencji ucznia, określenie jego poziomu wiedzy oraz zakwalifikowanie do odpowiedniej klasy. Z tego powodu trzeba położyć nacisk na konieczność tworzenia efektywnych programów nauczania niwelujących braki edukacyjne oraz wyposażenie szkół w odpowiednie podręczniki przeznaczone dla uczniów-imigrantów. W wyrównaniu szans edukacyjnych może pomóc ustalenie w początkowym okresie nauki indywidualnych toków nauczania dla cudzoziemców, gdzie priorytetem będzie nauka języka polskiego oraz uzupełnianie braków edukacyjnych i różnic programowych.

Należy również pamiętać, iż osiągnięcie celu integracyjnego w procesie edukacji cudzoziemców w polskich szkołach musi zostać wsparte merytorycznym przygotowaniem nauczycieli, zarówno z założeń edukacji międzykulturowej, jak i metod pracy z uczniem-cudzoziemcem. Niestety, jak dotąd, w większości polskich szkół nauczyciele takiego przygotowania nie posiadają. Nie są oni przygotowani językowo do prowadzenia zajęć z cudzoziemcami, brakuje również kadry nauczycielskiej, która dzięki odpowiednim kompetencjom mogłaby pełnić rolę opiekunów uczniów-cudzoziemców w początkowym okresie nauki.

Podsumowując, wskażę najistotniejsze problemy związane z edukacją cudzoziemców w polskich szkołach. Do barier edukacyjnych można zaliczyć<sup>7</sup>:

- słabą bądź nawet zerową znajomość języka polskiego, skutkującą problemami w nauce;
- nieprzygotowanie nauczycieli i szkół do pracy z uczniami-imigrantami;
- źle funkcjonującą współpracę szkoły z rodzicami, której główną przyczyną są problemy komunikacyjne wynikające z różnic językowych;
- ustawodawstwo regulujące edukację cudzoziemców w Polsce, które formalnie zamyka drogę do edukacji imigrantom przebywającym w Polsce nielegalnie;
- zbyt wysokie czesne opłacane przez cudzoziemców;
- częste różnice kulturowe pomiędzy polskim otoczeniem a cudzoziemcami;
- deficyty edukacyjne cudzoziemców będące wynikiem różnic programowych bądź przerw w edukacji cudzoziemców;
- problemy materialne imigrantów;

---

<sup>7</sup> Por. T. Halik, E. Nowicka, W. Połec, op.cit.; T. Marciniak, op.cit. oraz badania własne.

- przypadki izolowania się cudzoziemców i nieuczestniczenia w życiu towarzyskim ze względu na dyskryminację, z jaką spotykają się ze strony polskiego otoczenia.

Powyżej opisane problemy wynikają przede wszystkim, co podkreślałem już wielokrotnie, z braku racjonalnej, kompleksowej polityki migracyjnej państwa polskiego. Moim zdaniem, żaden z tych problemów nie zostanie rozwiązany, dopóki władze Polski nie przyjmą ogólnej doktryny migracyjnej i na jej fundamencie nie powstanie spójna polityka migracyjna. Należy mieć nadzieję, iż w przyszłości polityka imigracyjna Polski ulegnie takiej zmianie, która umożliwi zasilenie polskiego społeczeństwa imigranckim potencjałem intelektualnym.

Stworzenie programu integracyjnego dla cudzoziemców opartego na systemie edukacji jest, w chwili obecnej, szczególnie ważne dla społeczności ormiańskiej i wietnamskiej. Stanowią one przykład dwóch grup imigranckich, które jako nie-liczne dążą do pozostania w Polsce oraz chcą się integrować z polskim społeczeństwem. Nadanie polskiej szkole funkcji integracyjnej to rozwiązanie będące wyjściem naprzeciw zmianom polskiego społeczeństwa, które powoli staje się wielokulturowe, choć jak dotąd na niewielką skalę.

## LITERATURA:

- Chromiec E., *Dziecko wobec obcości kulturowej*, Gdańsk 2004.
- Głowacka-Grajper M., *Dobry gość. Stosunek nauczycieli szkół podstawowych do dzieci romskich i wietnamskich*, Warszawa 2006.
- Halik T., Nowicka E., W. Połec, *Dziecko wietnamskie w polskiej szkole. Zmiana kulturowa i strategię przekazu kultury rodzimej w zbiorowości Wietnamczyków w Polsce*, Warszawa 2006.
- Hryniewicz J., *Uchodźcy w Polsce – teoria a rzeczywistość*, Toruń 2005.
- Łukowski W., *Czy Polska stanie się krajem imigracyjnym?*, Seria: Prace Migracyjne, nr 12.
- Marciniak T., *Ormianie. Dwa bieguny polskości*, maszynopis, IS UMK.
- Marciniak T., *Ormianie. Polskie pokolenie 1,5* [w:] M. Kempny, G. Woroniecka, P. Załęcki (red.), *Tożsamość i przynależność. O współczesnych przemianach identyfikacji kulturowych w Polsce i Europie*, Toruń 2008.
- Nowicka E., Cieślińska B., *Wędrowcy i migranci*, Kraków 2005.
- Sielaczek R., *Edukacja Ormian w Polskim systemie oświaty. Niepublikowana praca dyplomowa*, maszynopis, IS UMK.
- Stereotypy i uprzedzenia. Uwarunkowania psychologiczne i kulturowe*, M. Kofta, A. Kania--Jasińska (red.), Warszawa 2001.

Weinar A., *Polityka migracyjna Polski w latach 1990–2003 – próba podsumowania*. Raport Centrum Stosunków Międzynarodowych.

Ząbek M., *Między piekłem a rajem. Problemy adaptacji kulturowej uchodźców i imigrantów w Polsce*, Warszawa 2002.

## SUMMARY

Dynamic development of Polish national economy combined with increasing demand of labour force and the fact of our membership in structures of the European Union are factors which influence the growth of attractiveness of Poland for economic emigrants. Because of deficiency in fair migration policy, the problem of unregulated inflow of foreigners will grow. Renunciation of Polish authorities in the field of foreigners' integration may cause serious social problems, provoked by social exclusion from the society, unemployment, poverty and social pathology.

In this article I will try to justify a thesis, that unrestricted, general and gratuitous access to education in Polish schools for foreigners is an effective instrument in the process of integration. Such education is a great chance for young generation of emigrants, as newly gained cultural and professional competences could enable them reaching higher social status. Throughout researches on integrational and educational phenomena present in emigrational societies I shall try to demonstrate that Polish educational system has already very positive influence on foreigners' integration. School's integrational influence does not limit itself only to pupils-emigrants, but it also concerns their families. In the same vein children acts as transmitters of the language, the culture and general knowledge about our country.

In the present the only fair way of integration protecting inflowing emigrants from marginalization, social exclusion and poverty is imposition of compulsory education until mature age and maintenance of gratuitous education at all levels. Furthermore, common education of Polish and foreign children based on guidelines of intercultural education is, beyond any doubt, an effective method of creation tolerant and open attitudes in Polish society.